

ACC. NR. M. 7958: 1-3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Oscar Andersson*
Härad: *Luggude* Adress: *Majöbult*
Socken: *Allerum* Berättat av:
Uppteckningsår: *1941* Född år *i*

<i>Julfirandet.</i>	<i>s. 1.</i>
<i>Glä katten ur tunnans.</i>	<i>s. 1.</i>
<i>Pask.</i>	<i>s. 2.</i>
<i>Pinkest.</i>	<i>s. 2.</i>
<i>Tur ö. otur, - förebud.</i>	<i>s. 2.</i>
<i>Övernatt. väsen.</i>	<i>s. 2-3.</i>

(L. n. F. 34)

Skriv endast på denna sida!

Arvid
N. 7958.

RECEIVED
FOLKMOBIL 1941

Mjöhult den 10/7 1941

Engelholms Tidnings Redaktion

ÄNGELHOLM

Bifogade manus. är avsett som ett bidrag till Häder pristävlan
om forminnen och vidskepelse.

Högaktningfullt

Oscar Andersson

Gamla sedvänjor och vidskepelse i Kullabygden.

I den del av Kullabygden sign. är född, lever fortfarande kvar en hel del gamla seder och bruk, av vilka dock de flesta äro så vanliga att de tillräpas i nästan varje hem. Den s.k. "nyare tiden" har dock brutit med många av våra förfäders traditioner och på sina håll betraktas det som "omodernt" att följa de gamla sedvänjor som våra föräldrar och morföräldrar satte er ära i att upprätthålla. På något område har visserligen "maskinernas tidevarv" omöjliggjort en del gamla sedvänjor, jag tänker då närmast på "kardesille", "slåttergille", "tröskegille" m.fl. dylika som hela byalag samlades till för att hjälpa varandra med arbetet för att efteråt få sig en prat- och lekstund.

Vid de stora högtiderna, jul och påsk, har emellertid traditionerna hållit i sig längst, åtminstone vad det gäller vårt timliga behov. Efter samma "riual" om jag så får kalla det, har jag firat de fyrtio julhögtiderna jag varit med om, vilket jag vet har gått i arv från föräldrar och far och morföräldrar. Det skall vara fisk och gröt, "långkål", sylta och rödbetor både jul-, nyårs- och tretondagsafton om tradition och gammal sedvänja skall hållas. En sed som gamle morfar höll mycket styvt på, men som både mina föräldrar och jag brutit emot, var "fisksuppen" som alla undfägnades med till luftfiskan även vi småpojkar, som skulle ha så mycket som gick i ett "fingerbor" för att vi skulle bli starka.

För i tiden fick på juldagen inga besök göras. Sedan man varit i julottan fick dagen förflyta i lugn och ro vid hemmets härd, och endast den nödvändiga tillsynen av djuren fick företagas. Men på annandagen slapp man "gåcklös" riktigt och sen följde julkalasen med lekar och dans slag i slag. På nyårsaftonen skulle det nya året skjutas in och då kallades det friskt med både dynamitladdningar, mauser- och jaktgevär samt annat "skjutetyg" som kunde smälla bra. Vid första nymåne på det nya året kunde den som var ogif lätt och behändigt få se sin tillkommande genom att mol allena gå ut och se på månen och läsa följande ramsa: "Du härliga nyårsny som lyser för mig så gärna, om Du mig en make/eller maka/vill ge, så låt mig den i drömmen få se, och likväl så rolligen få sova". Efter denna högstämnda uppläsning skulle man tyst och stilla krypa i säng och i drömmen uppenbarade sig då den tillkommande. Hur pass tillförlitligt det ifrågavarande medlet är känner, tyvärr, inte sig. till.

Under hela julen fick ingen, vem det vara månne, som kom på besök gå igen utan att undfägnas med någonting, för då "togs julen med" och det var slut med högtiden det året. Istället "kördes julen ut" den 13 jan., Knut, och då kläddde man ut sig till "knudagobbar" och "knudakärningar" och gick omkring i husen och tog julen med sig i en korg som efter hand fylldes med äpplen, kakor, nötter eller "en liden peng", allt efter råd och lägenhet för givaren. Någon slags gåva skulle ges i annat gick det galeet under hela året.

Efter jul kom vardagens arbete med "plejlatrösken" för manfolken och kvinnfolken fingo karda och spinna. I fastan ordnades "fostelansgille" och då slogs "katten ur tunnarna". I min barndom voro dessa "fostelansgille", eller "kattagille" som de också kallades, synnerligen populära och då samlades byns manliga befolkning i någon gård med god plats en stor slogs ner i marken och på denna uppsattes en tunn med en katt i och nu gällde det att med förbundna ögon slå till tunnarna så att den gick sönder och kattstackaren kom ut. Innan man kom så långt hade man dock hunnit med att pokulera rätt flitigt så det hände ibland att vederbörande inte kunde hitta tunnarna trots att inte ögonen blivit förbundna. Det kunde också hända att man "drämde" till varandra med knölpåken istället för tunnarna "för nod rollit skollä man väl h Denna sed har numera helt utgått, även om man på sina håll söker roa en festpublik vid någon sommarfest med en efterrapning.

När påsken kom fick man allt vara vänlig och se upp med "blåkullakärningorn Skärtorsdag företo go dessa sin färd till "blåkulla" på "käst o raga"/kvast och ugnsraka/ och ve den som fick syn på en sådan färd. Vederbörande place rades då bakom kärningen på "ragan" och fick följa med till "blåkulla". En påsk utan "påskägg" var ingen riktig påsk och dessa skulle färgas, int som nu i alla regnbågens färger, utan i "löggaskal"/lökskal/, och varje hus moder med självaktnings samlade "löggaskal" hela vintern för att få vackra påskägg, och så gör kanske många än i dag.

Pingsten har i dessa bygder, mej veterligt, inte haft någon speciell sedvä och inte midsommar heller. Däremot kunde den giftaslystna ungdom vid midsommar åter få en chans att få se sin tillkommande. Det gällde därför att natten mellan midsommarafton och midsommardagen alldeles ensam och mol tys plocka 7 sorters blomster och lägga dessa under huvudkudden när man lade sig. Då uppenbarade sig den tillkommande i drömmen. Aven kunde man äta en hel salt sill midsommarafton och efter denna, något egendomliga måltid en midsommarafton, kom den tillkommande att i drömmen bjuda på ett glas vatte

Vidskepelisen har alltid frodats i dessa bygder, och frodas kanske än i dag jag nämner en del ex., mysket gamla, som man ansåg som förebud till komma lycka eller olycka. Om en katt springer tvärs över den väg man skall färd på vid en resa betyder det olycka. Om den första man möter när man är på väg bort är en äldre ogift tant betyder det också olycka. Att gå tillbaka och hämta någonting man glömt när man skall resa bort är också olycksbådan Redan på morgonen när man stigit opp kan man av vissa tecken få reda på om man skall ha tur eller otur under dagens lopp. Sålunda lär det behöva otur om man råkar nysa på morgonen innan man ätit, nyser man tre gånger däremot blir det tur hela dagen. Råkar man vid påklädningsen ta ett plagg avigt /på "vrången"/blir det också olyckligt hela dagen. Om den, för vilket allt gar på tok en dag, brukar man säga "att han tydligen kommit opp med baken före Gömbarminnsjäg att vi alltid varnades för att sjunga på morgonen då vi i så fall "skulle få pyvl /stryk/ engan kväll". Den som spiller salt på bo elken kommer att få gräta innan kvällen, och tappar man en kniv, gaffel eller sked kommer det besök under dagens lopp. Den som får två skedar till kafekoppen kommer att hålla bröllop och barndop på samma gång.

Falet 13 har ju alltid ansetts som särskilt lycksbådande men nu för tiden finns det ju optimister som tror att det är ett lyckotal. Men hur var det Reallingen sa? Fredagar har även haft ord om sig som särskilda olycksdagar och om en jungfru t.ex. börjar en plats en fredag så kommer det att slås sönder en massa porslin hos den familjen. Detta var ett litet axplock av sådant som anses betyda otur. Det finns också en del som betyder tur.

Om det t.ex. "kliar" i vänster öga, om man hittar en hästsko eller en knap med 4 hål. "Kliar" det i höger hand kommer man snart att få hälsa på en kär vän, och "kliar" det i vänster hand får man snart en massa pengar.

Att hitta en silver- eller kopparslant för också tur med sig, särskilt om man är så förtänksam att lätt och behändigt säga "två" tre gånger och stop slanten i börsen.

Allt som våra förfäder inte kunde förklara på naturligt sätt ansågs stå i förbindelse med högre makter. Allt mystiskt och övernaturligt förknippades för det mesta med den onde och det onda i världen. Hit hörde t.ex. "bäckhästen", "bäckamannen", "skogssnuvan" eller "skogsrået", troll och jättar.

Tomten däremot var det godas genius och omhuldades särskilt och om det började gå galelet på ett ställe, om kreaturen dogo eller det olyckades på anna sätt så var man övertygad om att hustomtem var förtörnad eller också hade den flyttat till en annan gård och tagit lyckan med sig. Min morfar var absolut övertygad om dessa varelsers existens och han berättade många gånger för mig om "bäckhästen" och "bäckamannen" som han påstod sig sett någonst mellan Tappeshusen och "Klapp järe"/järe-gårdsgård/. Vidare berättade ha om "jorvetborna" i "Kläppemark" som han trodde sig ha sett många gånger särskilt om det var "tillja på marnen" /bittida på morgonen/.

M. 7958:3.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Dessa "jorvettor" voro små luftigt klädda människoliknande varelser som ha stego upp ur jorden där de hänsåde och roade sig av hjärtans lust för att efter en stund hastigt försvinna i jorden igen.

Mycket av det som nu anförts har väl glömts bort av senare tiders barn, men en hel del lever dock kvar påminnande om tider som varit. En hel del vore säkert att tillägga särskilt beträffande tecken i naturen som bebådade hur vädret skulle bli inom den närmaste tiden, men som väl detta kan räknas till den gamla "bondepraktikan" får det bli "en annan historia".

O.A.